

บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยสำหรับการวิจัยนี้ ที่เป็นงานวิจัยประเภทงานวิจัยเชิงคุณภาพได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีประกอบการวิเคราะห์ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีหลักได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน และใช้แนวคิด RLDP (Research and Learning for Development to Public) โดยกระบวนการแนวคิด RLDP เป็นการบูรณาการแนวคิดกระบวนการ CIPPI (Concept Input Process Product and Impact) โดยอธิบายได้ว่า

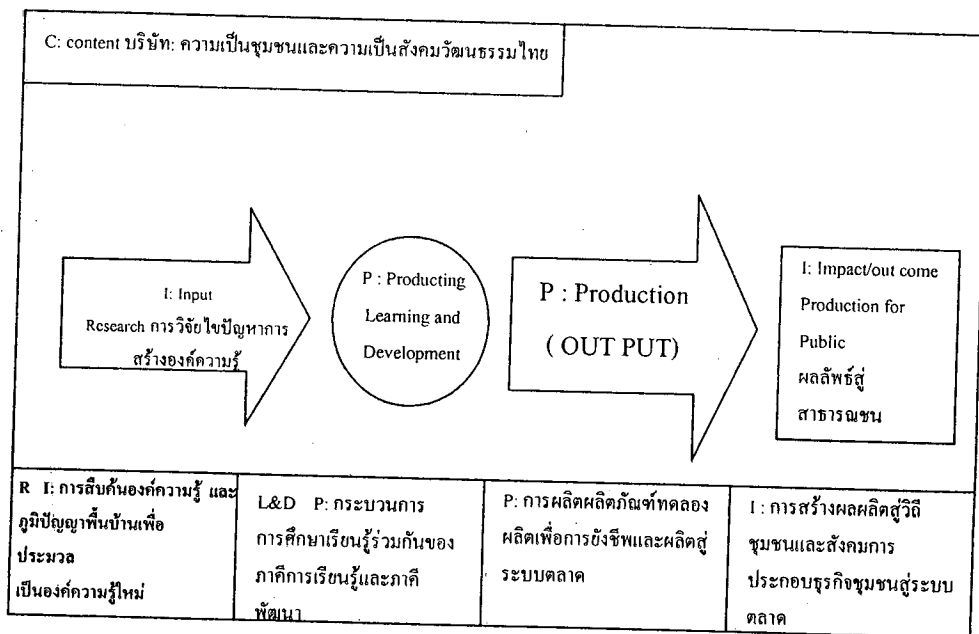
R : Research เป็นการวิจัยเพื่อคัดสรรภูมิปัญญาที่เหมาะสมในการพัฒนาผสมผสานหรือต่อยอดกับภูมิปัญญาสากล

L : Learning ในกระบวนการวิจัยควรมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างนักวิจัย นักวิชาการ นักพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ และประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาภูมิปัญญาและพัฒนาผลิตภัณฑ์

D : Development การพัฒนาภูมิปัญญา กระบวนการพัฒนานี้เป็นผลมาจากการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน โดยการใช้เวทีประชาคม ซึ่งคิดให้เกิดเครือข่ายภูมิปัญญา เครือข่ายผู้ผลิต

P : Public เป็นการสร้างผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่บริโภคและเป็นสินค้าได้ โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งผลผลิตทางสังคม (Product for society) คณะผู้วิจัยเสนอกระบวนการบูรณาการ RLDP Model และ CIPPI Model ตามภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการบูรณาการ RLDP Model และ CIPPI Model



ปรับประยุกต์ผสมผสานระหว่าง CIPPI Model และ RLDP Model การพัฒนาตามกระบวนการ RLDP เป็นการค้นหาคำตอบที่รู้กันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน แล้วนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาเรียนรู้ร่วมกันกับพหุภาคีการพัฒนาผสมผสานกับภูมิปัญญาสากลหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม นำสู่กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การสร้างเสริมเป็นวิชาชีพและเศรษฐกิจชุมชน

ทั้งนี้ในการดำเนินวิจัยในระยะเริ่มแรกด้วยการเข้าสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การทำความเข้าใจต่อประชาชนในชุมชนเป้าหมายในการเข้ามาทำการวิจัยในพื้นที่ ทำให้ทราบถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ ประเด็นที่สำคัญที่ค้นพบคือความพอเพียงของชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึก[การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากจิตสำนึกอยู่เหนือกว่าการประยุกต์ใช้ด้วยการกระทำ] ถึงแม้ว่าประชาชนคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยที่ออกไปนอกชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน ที่เปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรม

การเป็นชุมชนต้นแบบที่มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามประกาศของกรมพัฒนาชุมชนในปี 2549 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (กลุ่มงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) ในปี 2549 เป็นผู้เผยแพร่ โดยสุ่มเลือกจากจังหวัดในพื้นที่ปริมณฑลได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี ซึ่งการดำเนินการวิจัยได้กำหนดเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือก็คือขั้นตอน RL ขั้นตอนที่สองเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดรูปแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือก็คือขั้นตอน D และขั้นที่สาม คือขั้นตอนของการเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือก็คือขั้นตอน P โดยลำดับขั้นตอนของการทำวิจัยมีดังนี้

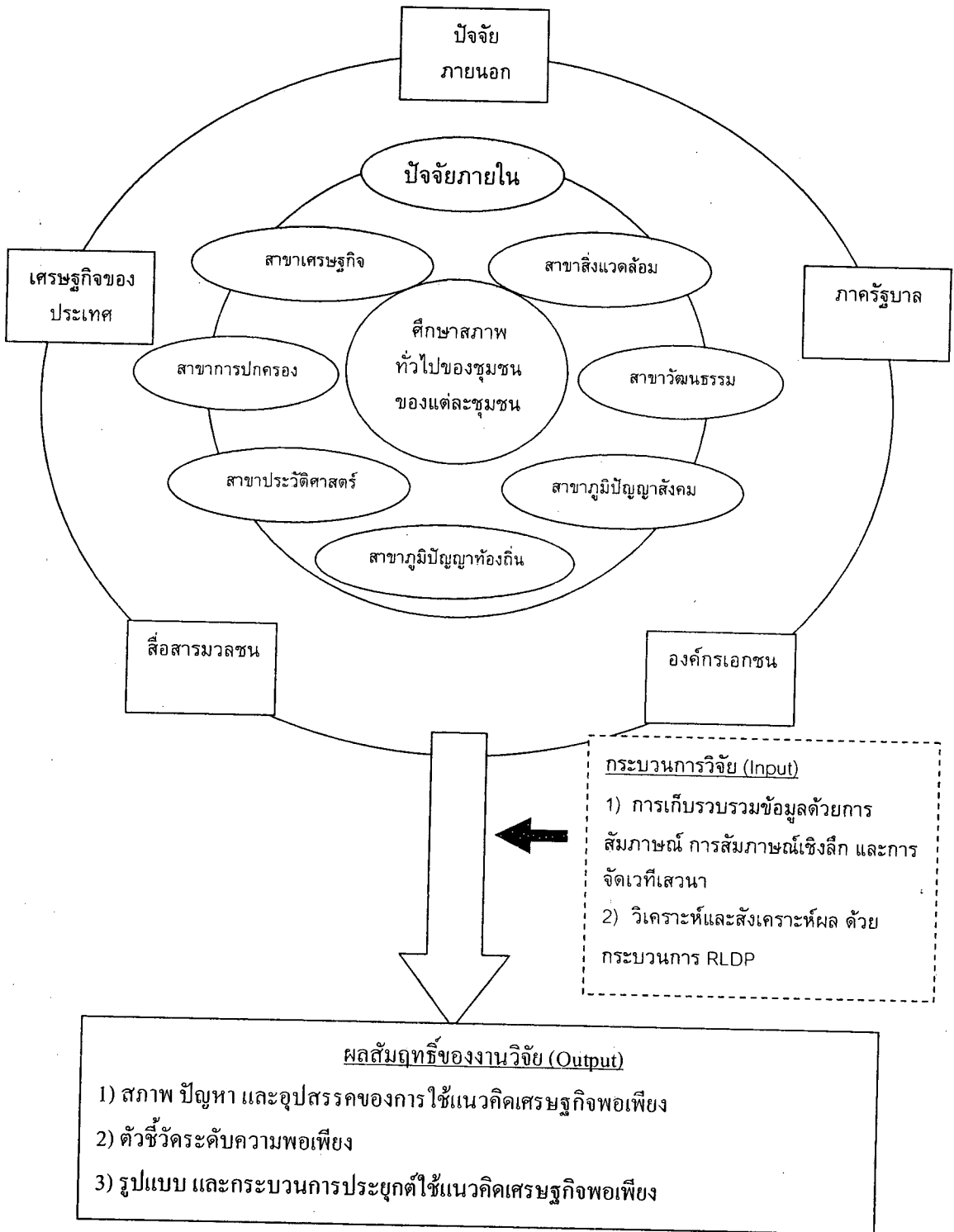
กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และอุปสรรคของการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาตัวชี้วัดระดับความพอเพียง และ 3) ศึกษารูปแบบ และกระบวนการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้มีรากฐานที่มั่นคง และปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ซึ่งพิจารณาองค์ประกอบ 2 ด้านคือ

องค์ประกอบภายในประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติภูมิปัญญาสังคม มิติวัฒนธรรม มิติการปกครอง มิติประวัติศาสตร์ และมิติสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบภายนอกประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ มิติด้านนโยบายภาครัฐ และมิติสื่อมวลชน โดยกรอบการศึกษาเป็นดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบการศึกษา



วิธีการวิจัย

ในวิธีการวิจัยแบ่งแยกเป็น การกำหนดพื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดเครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการประมวลผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กำหนดพื้นที่การวิจัย

การกำหนดพื้นที่การวิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบจับฉลาก โดยการนำรายชื่อชุมชนที่ได้รับการประกาศเป็นชุมชนต้นแบบไว้รวมกันแล้วจึงสุ่มเลือกได้จำนวน 3 ชุมชนได้แก่ ชุมชนคลองสัมปทวน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ชุมชนคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และชุมชนคลองฝรั่ง อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ (หัวหน้าครอบครัว) จำนวน 100 ครอบครัวและเก็บเพิ่มอีก 11 ครอบครัว และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ส่วนบริหาร เช่น นายอำเภอ อบต. องค์การบริหารท้องถิ่น เป็นต้น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน และหน่วยธุรกิจต่างๆ อาทิ การค้าส่ง ค้าปลีก แผงลอย จำนวน 10 ราย

การกำหนดเครื่องมือวิจัย

1) การสร้างแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยได้ช่วยกันสร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด สมมติฐาน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามปัญหาวิจัยวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอบเขตของการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) โดยที่ปรึกษา และมีการทดสอบแบบสอบถามกับตัวอย่างใน 3 ชุมชนๆละ 10 ราย โดยมีการทดสอบระดับนัยสำคัญทางสถิติแล้วจึงนำมาแก้ไข โดยแบ่งออก 4 ส่วนดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 10 ข้อ
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางสังคม จำนวน 11 ข้อ
- ส่วนที่ 3 ข้อมูลทางเศรษฐกิจ จำนวน 5 ข้อ
- ส่วนที่ 4 ความรู้ต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 8 ข้อ

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการกำหนดประเด็นคำถามและออกแบบคำถาม เพื่อถามกับกลุ่มเป้าหมาย

3) การจัดเวทีชุมชน

4) การสังเกต และจดบันทึก เพราะจะมีนักวิจัยแฝงตัวเข้าไปอยู่ร่วมกับ ชุมชน ทั้งจาก ส่วนกลาง และนักวิจัยท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเป็นไปตามเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยในการเก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถาม ได้อาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างที่เป็นระบบกับครัวเรือนของแต่ละชุมชน ส่วนการเก็บ ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดเวทีชุมชนหรือการสนทนากลุ่มใช้วิธีการแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างเช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

ภาพที่ 2.3 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก



ภาพที่ 2.4 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก



ภาพที่ 2.5 การเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม



การวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล การประมวลผลมีวิธีการดังนี้

- 3.1 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับ
- 3.2 ลงรหัส (Coding) ในแบบสอบถามทุกชุด
- 3.3 คีย์ข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์
- 3.4 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- 3.5 บันทึกข้อมูลลงในตาราง
- 3.6 ประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
- 3.7 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและค่าสถิติต่างๆ
- 3.9 แปลผลแต่ละตาราง

และนำเสนอข้อมูลในรูปของตารางต่างๆ ประกอบคำอธิบายใต้ตาราง โดยมีแผนภูมิและรูปภาพต่างๆ ประกอบ

การนำเสนอผลงานวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยได้จัดทำออกเป็น 3 รูปแบบคือ 1) การจัดทำเล่มรายงานซึ่งได้แก่ เล่มรายงานการวิจัยฉบับเบื้องต้น และรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ 2) การจัดทำเอกสารแนะนำชุมชนในรูปของโปสเตอร์ แผ่นพับ และ 3) การนำเสนอผลงานวิจัยในงานสัมมนาวิชาการระดับชาติต่อไป ทั้งนี้ในส่วนของเล่มรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์นี้จะประกอบด้วยเนื้อหา 7 บท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ในบทนี้จะได้กล่าวถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในภาพรวม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดการพัฒนาชุมชน วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย จะได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งได้แก่ กรอบแนวคิดวิธีการวิจัย และการนำเสนอผลงานวิจัย

บทที่ 3 เศรษฐกิจพอเพียง : ในบริบทของชุมชนคลองสามพราน ประกอบด้วย ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชนคลองสามพราน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนคลองสามพราน เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนคลองสามพราน และการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนคลองสามพราน

บทที่ 4 เศรษฐกิจพอเพียง : ในบริบทของชุมชนคลองสาม ประกอบด้วย ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชนคลองสาม สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนคลองสาม เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนคลองสาม และการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนคลองสาม

บทที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียง : ในบริบทของชุมชนคลองฝรั่ง ประกอบด้วย ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชนคลองฝรั่ง สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนคลองฝรั่ง เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนคลองฝรั่ง และการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนคลองฝรั่ง

บทที่ 6 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การวัดระดับความพอเพียง รูปแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย สรุปผลการวิจัย รูปแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และข้อเสนอแนะ